

MÒDUL 6: REPRESENTACIONS DE GÈNERE I VIOLÈNCIES**ASSIGNATURA: REPRESENTACIONS CULTURALS DELS GÈNERES I LES SEXUALITATS****CODI PRESENCIAL: 563278****CODI ON LINE: 566693****563278****CRÈDITS: 5 crèdits ECTS****1. Competències**

Aquesta assignatura s'impartirà des de perspectives afins a l'antropologia social i cultural, i als estudis literaris i culturals. Ambdós camps del saber s'interroguen sobre les diverses maneres en què els sistemes de sexe/gènere s'estructuren, es plasmen i es transformen en la vida en societat en diferents cultures i moments de la història. La única diferència entre aquests enfocaments consisteix en l'accés respectiu a la temàtica plantejada. La crítica literària i cultural privilegia l'estudi dels discursos i de les representacions del sexe, sexualitat i gènere contingudes en textos literaris i al cinema, i també d'altres mitjans informàtics. L'antropologia social s'interroga sobre com diverses modalitats d'organització soci-política i cultural de les relacions de sexe/gènere estan vinculades a significats simbòlics de forma dinàmica. L'enfocament serà antropològic-històric.

2. Objectius

2.1. Coneixements

Ara bé, els sabers que s'estudiaran en aquesta assignatura són excepcionals en la mesura que van sorgir d'una relació històrica, a saber, entre el moviment feminista i la seva fonamentació teòrica mitjançant la investigació de múltiples modalitats de sexe/gènere, així com de les seves representacions. Un dels objectius d'aquesta assignatura és, per tant, introduir a les estudiantes a la història dels estudis de sexe/gènere amb especial atenció a com es relacionen la raó pràctica de sistemes de sexe/gènere amb la seva raó simbòlic-cultural.

El propi concepte de gènere no està exempt de dificultats epistemològiques. La polèmica sobre el vincle polític-simbòlic entre sexe, sexualitat i gènere ha acompanyat el desenvolupament de la teoria feminista en les seves diferents escoles. El concepte de gènere va ser adoptat a inicis dels anys setanta per a posar l'accent en el fet que *les dones no neixen sinó que es fan* (Simone de Beauvoir), és a dir, que les idees sobre la feminitat, la masculinitat, etc. lluny d'estar arrelades en fets biològics immutables són sempre construccions político-culturals. Però les diverses propostes teòriques de sexe/gènere no han resolt el dilema de què té a veure la materialitat del sexe amb la sexualitat i amb les relacions de gènere, ni han superat els dualismes entre cultura i naturalesa, entre gènere i sexe, entre heterosexualitat i homosexualitat. Com és ben sabut, Judith Butler va invertir el problema del gènere amb el proposta provocadora de que és el gènere el que fa al sexe. La seva proposta performativa manca, no obstant això, de context soci-polític. En aquesta assignatura posaré a la disposició de les estudiantes materials etnogràfics molt variats que permetin comparar sistemes de sexe-gènere situats en funció dels interrogants plantejats abans.

2.2. Habilitats, destreses

Qui hagi cursat aquesta assignatura haurà après a:

- Identificar i analitzar de manera crítica i informada les maneres com les concepcions socio-culturals sobre gènere, del sexe i les sexualitats reflecteixen un ordre socio-polític particular que condiona les conductes i orientacions dels qui l'integren.
- Generar investigació crítica amb l'objectiu de comprendre com s'articulen les nocions de gènere, sexe, sexualitat, etnicitat, 'raça' en la societat moderna occidental.
- Emprar els coneixements adquirits per a combatre els pre-judicis androcèntrics i sexistes en el seu entorn.

2.2. Actituds, valors i normes

La participació activa dels/les estudiants és un requisit imprescindible per al bon funcionament de l'assignatura i és un element molt rellevant en l'avaluació. Per a això es requereix l'assistència habitual i puntual, la lectura de la bibliografia requerida per a cada sessió, la intervenció en els debats i la preparació de les activitats assenyalades per a cada tema, així com l'elaboració i presentació dels treballs en les dates previstes.

3. Temari

3.1. Blocs:

Bloc 1. Antecedents soci-polítics, conceptuals i teòrics.

Tema 1.1. De LA DONA universal a les relacions de gènere doncs "les dones no neixen sinó que es fan"- equitat i/o igualtat - historia d'una relació: moviment feminista i antropologia de la dona.

Tema 1.2. Origen paradoxal del concepte de gènere - el problema dels essencialismes biològics -pre-judicis i pre-conceptes: de LA DONA a les relacions de gènere que es fan en la vida en societat.

Tema 1.3. “Que les diferències no engendrin desigualtats!” -desigualtat vs. autonomia

Tema 1.4. A propòsit de les desigualtats entre dones -desigualtats múltiples i interseccions enigmàtiques: classe, ‘raça’, cos, sexe, sexualitat...

Bloc 2. Sobre els sistemes de sexe/gènere i les seves representacions des de l'antropologia social i la crítica literària i cultural – dilemes epistemològics i paradigmes analítics.

Tema 2.1. El sexe no neix sinó que es fa – concepcions de la concepció vs. arts eròtiques – comparança entre cultures diverses

Tema 2.2. Fets diferencials vs. voluntats desigualadores – quan la “biologia” esdevé destinació.

Tema 2.3. De l'ésser al fer – la performativitat= construcció discursiva?

Tema 2.4. La teoria queer i la política de les diferències – Transgressions performatives: el gènere que fa el sexe.

Tema 2.5. Reconeixement de les diferències i/o justícia social.

Tema 2.6. Des-orientacions sexuals: Cossos usats, reivindicats, construïts, transformats: treballadores del sexe, orientacions sexuals, trans...

4. Dedicació

- Activitat presencial: 48 hores
 - o Teoria: 28 hores
 - o Pràctiques, Seminaris de Recerca i Conferències: 20hores

- Treball tutelat/ dirigit: 32 hores (s'inclou tutories individuals/col·lectives i treball de l'estudiant sota la supervisió del professorat)
- Treball/Aprenentatge autònom: 45 hores

Hores totals de dedicació a l'assignatura (5 crèdits): 125 hores

5. Metodologia

Modalitat presencial

Docència impartida pel professorat. És obligatòria l'assistència a un 80% de les classes teòriques. Conjuntament amb l'explicació teòrica es plantejaran problemàtiques entorn la matèria presentades per la professora que es debatran en les classes teòriques.

Guies de lectura presentades per les professores i realitzades per l'alumnat.

Tutories individuals i/o col·lectives, si s'escau, per tal d'orientar les guies de lectura i el treball de l'alumne.

Tots els materials necessaris per desenvolupar les diverses activitats la professora indicarà com aconseguir-los o estaran ubicats al campus virtual de l'assignatura.

Modalitat on line

Es fomentarà la interactivitat entre professorat i alumnat a través del campus virtual. Dita interactivitat s'assegura a través de distintes eines disponibles a la web del campus. El instrument bàsic són els fòrums, eina indispensable de l'ensenyament online. Els fòrums son necessaris per al bon funcionament de la docència online essent un espai de debat

i de formulació de preguntes i dubtes. És responsabilitat del professorat activar els fòrums i és responsabilitat de l'alumnat participar activament en tots i cada un dels fòrums oberts pel professorat.

Guies de lectura presentades pel professorat a través del fòrum de l'assignatura i realitzades pels alumnes.

Tutories individuals i/o col·lectives, si s'escau, per tal d'orientar les guies de lectura i el treball de l'alumne.

Tots els materials necessaris per desenvolupar les diverses activitats estaran indicats o ubicats al campus virtual de l'assignatura.

6. Tutories

Les tutories s'establiran en el programa de l'assignatura.

7. Avaluació

Segons la normativa vigent, com a norma general, l'avaluació ha de ser continuada.

Sistema d'avaluació presencial

És obligatòria l'assistència a un mínim del 80% de les classes per a poder fer l'avaluació continuada de les assignatures. Les persones que no poden garantir aquesta assistència han de sol·licitar avaluació única dintre del terme previst.

El sistema d'avaluació serà el mateix per a tots els temes del programa. L'avaluació consistirà en dues modalitats: a) la presentació oral de lectures obligatòries indicades per a les sessions i b) el lliurament de dos assajos basats en sengles temaris lliurats a les alumnes amb la seva corresponent bibliografia. Les dates de lliurament seran indicades en el seu moment. Els assajos haurien de ser lliurats puntualment. Es facilitarà així mateix a les estudiantes una fulla d'Instruccions sobre com

escriure un assaig. La qualificació final és la mitjana de les qualificacions obtingudes en cada tema.

La participació en tutories, discussions dels textos indicats, etc. tenen un valor del 20% del total de la nota. El 80% de la nota correspon a la nota dels 2 treballs que s'indiquen en el programa.

Sistema d'avaluació online:

Per a superar l'assignatura s'haurien de presentar totes les activitats programades en cadascun dels temes. Les activitats consistiran en:

1) l'elaboració d'un assaig crític, d'entre 1000 i 1500 paraules, les pautes de les quals i orientacions constaran a la guia de lectura corresponent (70% de la nota).

2) la intervenció en el fòrum de cada tema, amb l'objectiu de discutir i debatre les qüestions que sorgeixin a partir de les lectures i desenvolupament dels temes; el fòrum estarà guiat per la professora (30% de la nota).

Tots els temes tenen la mateixa puntuació.

La qualificació final és la mitjana de les qualificacions obtingudes en cada guia de lectura juntament amb la participació en els fòrums de l'assignatura.

Avaluació única:

D'acord amb les normes del màster existeix una data límit -la mateixa per a totes les assignatures -per a la sol·licitud d'avaluació única. L'alumne ha de sol·licitar-la en els 20 dies següents a l'inici del quadrimestre. La informació i el formulari ho podrà trobar l'alumnat en informació acadèmica.

L'avaluació única podrà consistir: a) en un examen final o b) el

lliurament en la data fixada per a aquest examen dels mateixos treballs que s'exigeixen per a l'avaluació continuada més un treball suplementari que es fixarà en cada cas.

8. Recomanacions

Les lectures recomanades podran ser en francès, anglès o italià, pel que es requereix capacitat per a llegir en aquests idiomes.

9. Bibliografia general

Bloc 1. Antecedents socio-polítics, conceptuals i teòrics

Tema 1.1. De LA DONA universal a les relacions de gènere ja que “les dones no neixen siné que es fan” – equitat i/o igualtat – història d'una relació: moviment feminista i antropologia de *la dona*

MOORE, H.L., "Antropología y feminismo: historia de una relación", H.L. Moore, *Antropología y feminismo*, Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, Madrid, 1991.

STOLCKE, V., “La mujer es puro cuento: la cultura del género,” *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, sèrie monogràfics: A propòsit de cultura, no. 19, 2003.*

STRATHERN, M., “An awkward relationship: The case of feminism and anthropology”, *Signs* 12 (2), 1987.

FAUSTO-STERLING, A., *Cuerpos sexuados*, Barcelona: Editorial Melusina, 2006 (publ. Original 2000).

Tema 1.2. Orígen paradoxal del concepte de gènere – el problema dels essencialismes biològics -pre-judicis i pre-conceptes: de LA DONA a les relacions de gènere que es fan a la vida en societat.

RUBIN, G., “El tráfico de mujeres: notas sobre la economía política del sexo”, *Nueva Antropología* vol. VII, no. 30, México D.F., 1986 (1era ed.

1975).

SCOTT, J.W., "El género: una categoría útil para el análisis histórico", en J.S. Amelang & M. Nash, *Historia y género: Las mujeres en la Europa moderna y contemporánea*, Edicions Alfons el Magnànim, Valencia, 1990.

ROWBOTHAM, SHEILA. "Lo malo del "patriarcado", en R. Samuel (ed.), *Historia popular y teoría socialista*, Editorial Crítica, Barcelona, 1984.

Tema 1.3. "¡Que les diferències no engendrin desigualtats!" -desigualtat vs. autonomia

LEACOCK. E., "Women's status in egalitarian society: Implications for social evolution", *Current Anthropology* 19 (2) 1978.

STOLCKE, V., "Los trabajos de las mujeres ", M. León (eda), *Debate sobre la mujer en América Latina y el Caribe*, Bogotá, 1982, vol.III.

BENERÍA, L. Y G. SEN, "Desigualdad de clase y de género y el rol de la mujer en el desarrollo económico: Implicaciones teóricas y clásicas", M. León (eda), op.cit.

STOLCKE, V., "Dialéctica de género en el trabajo en las plantaciones de café - Sao Paulo, Brasil", R. Piqué & M. Ventura (eds), *América Latina. Historia y Sociedad. Una Visión Interdisciplinaria (Cinco años de Aula Oberta en la UAB)*, ICCI, Barcelona, 2002.

Tema 1.4. A propòsit de les desigualtats entre dones -desigualtats múltiples i interseccions enigmàtiques: classe, 'raça', cos, sexe, sexualitat...

ROSALDO, M.Z., "The use and abuse of anthropology: Reflections on feminism and cross-cultural understanding", *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 5 (3), 1980.

BELL HOOKS, *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*, Boston: South End Press, 1981. "The Combahee River Collective, a Black Feminist Statement, " en Eisenstein,

Z.R. (eda), *Capitalist Patriarchy and the Case of Socialist Feminism*, Nueva York: Monthly Review Press, 1979.

Bloc 2. Sobre els sistemes de sexe/gènere i les seves representacions desde l'antropologia social i la crítica literària i cultural – dilemes epistemològics i paradigmes analítics

Tema 2.1. El sexe no neix sinó que es fa – concepcions de la concepció vs. arts eròtiques – comparació entre cultures diverses

STOLCKE, V., "¿Es el sexo para el género como la 'raza' para la etnicidad?", *Mientras Tanto*, no. 48, enero-febrero 1992.

DELANEY, C., "El significant de paternitat i el debat sobre el naixement de la verge" (trad. de "The meaning of paternity and the virgin birth debate", *MAN* 21 (3), 1986).

FOUCAULT, M., "Scientia sexualis", en M. Foucault, *Historia de la sexualidad*, vol. I, Siglo XXI, Madrid, 1987 (1era ed.1976).

LAQUEUR, T., *La construcción del sexo. Cuerpo y género desde los griegos hasta Freud*, Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, Madrid, 1994.

ESTEBAN, M.L., *Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2004.

Tema 2.2. Fets diferencials vs. voluntats desigualitzadores – quan la "biologia" esdevé destinació

MOLLER OKIN, S. „Is multiculturalism bad for women?“ en S. Moller Okin (ed.), *Is Multiculturalism Bad for Women*, Nueva Jersey: Princeton University Press.

STOLCKE, V., *Sexualidad y racismo en la Cuba colonial*, Alianza Editorial, Madrid, 1992.

STOLCKE, V., "Nuevas tecnologías reproductivas, la vieja paternidad", C. Amorós et.al., *Mujeres: Ciencia y práctica política*, Madrid: Seminario, Universidad Complutense, octubre 1985, Madrid 1987.

STOLCKE, V., "El sexo de la biotecnología", A. Durán & J. Riechmann (coords), *Genes en el laboratorio y en la fábrica*, Editorial Trotta, Madrid, 1998.

ABU LUGHOD, L., "Introducción. Anhelos feministas y condiciones postcoloniales," en L. Abu-Lughod (ed.), *Feminismo y modernidad en Oriente Próximo*, Madrid: Ediciones Cátedra/Universitat de Valencia, 2002.

Tema 2.3. Del ser al fer – la performativitat = construcció discursiva?

BUTLER, J. , *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, Londres: Routledge, 1990 (trad. en castellano: *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*, México, Buenos Aires, Barcelona: Paidós, 2001).

BUTLER, J., *Deshacer el género*, Barcelona: Ediciones Paidós, 2006 (versión original en inglés 2004).

H.L. MOORE (2000), „Whatever happened to Women and Men? Gender and other Crises in Anthropology“, en H.L. Moore, *Anthropological Theory Today*, Cambridge: Polity Press, 2000.

Tema 2.4. La teoria queer i la política de les diferències – Transgressions performatives: el gènere que fa el sexe

RUBIN, G.S., "Thinking Sex: Notes for a radical theory of the politics of sexuality," en H. Ablove, M.A. Barale & D.M. Halperin (eds), *The Lesbian and Gay Studies Reader*, Nueva York, Londres: Routledge, 1993 (1era publicació 1984).

RUBIN, G.S. CON J. BUTLER, "Interview: Sexual traffic," *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 6 (2+3) 1994.

PHILLIPS, A., "Universal pretensions in political thought", en M. Barrett & A. Phillips (eds), *Destabilizing Theory. Contemporary Feminist Debates*, Polity Press, Londres, 1993.

FOX KELLER, E., "The gender/science system: or, Is sex to gender as nature is to science?", *Hypatia* 2(3), otoño 1987.

HARAWAY, D., "Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspectives", *Feminist Studies* 14 (3) 1988.

Tema 2.5. Reconeixement de les diferències i/o justícia social

FRASER, N., "¿De la redistribución al reconocimiento? Dilemas de la justicia en la era 'postsocialista'", *New Left Review* no. 0, enero de 2000.

BUTLER, J., "El marxismo y lo meramente cultural", *New Left Review* no.2, mayo/junio de 2000.

FRASER, N., "Heterosexismo, falta de reconocimiento y capitalismo: una respuesta a Judith Butler", *New Left Review* no. 2, mayo/junio de 2000.

Tema 2.6. Des-orientacions sexuals: Cossos usats, reivindicats, construïts, transformats: treballadores del sexe, orientacions sexuals, trans... WILTON, T., *(Des)orientación sexual. Género, sexo, deseo y automodelación*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2005 (1era ed. 2004).

VIÑUALES, OLGA, *Identidades lésbicas*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 1999.

JULIANO, D., *Excluidas y Marginales*, Madrid: Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, 2004.

OSBORNE, R. (eda), *Trabajador@s del sexo*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2004.

PISCITELLI, A., "Dossier: Mercado do sexo," *Cuadernos PAGU* (25), 2005.

MEJÍA, N., *Transgenerismos. Una experiencia transexual desde la perspectiva antropológica*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2006.